

Lotin Tilining Bugungi Zamon Tibbiyotidagi Ahamiyati

Israilova M.N.¹, Yuldasheva D.Y.², Eshquvatova G. B.³

Annotatsiya: Bugungi kunda mamlakatimiz uchun jamiyatning yuqori malakali mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojini qondirish muammosi ayniqsa dolzarb bo'lib qoldi. Mazkur maqolada bugungi davrda Tibbiyot oliygohlari talabalarining lotin tilini mukammal o'rganishi hamda ushbu tilning tibbiyotdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: lotin tili, kasbiy iboralar, terminologiya, tibbiyot, farmokologiya

Lotin tili shifokor va farmatsevtlarni tayyorlashda eng zarur fanlardan biri bo'lgan va shunday bo'lib qoladi. Lotin tili miloddan avvalgi VI asrdan boshlab rivojlana boshlagan. Uning asosi Rim aholisi gapiradigan dialekt edi. O'sha paytlarda "Abadiy shahar" "Latium" deb nomlangan mintaqaning poytaxti edi. Aynan shu hudud nomidan til nomi kelib chiqqan.

Lotin tilini o'quv predmeti sifatida o'qitish bir qator o'ziga xos xususiyatlarga ega ekanligiga e'tibor qaratish lozim, chunki "tirik" tillarni o'qitish metodikasi, albatta, "o'lik" deb ataladigan tillarni o'qitish metodologiyasidan tubdan farq qiladi. Lotin tilini o'rganish Tibbiyot oliy o'quv yurtlarining birinchi yilida samarali o'quv jarayonini yaratish uchun muhim vazifadir. Lotin tilini o'rganish juda mashaqqatli va kuchli idrok talab qiladigan tildir. Tibbiyot oliy o'quv lotin tili kursini o'rganish professional maqsadni ko'zlaydi – ya'ni terminologik jihatdagi malakali shifokor tayyorlash hamda, shu bilan birga, talabalar madaniy-ma'rifiy saviyalarini oshirish, dunyoqarashini kengaytirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Talabalarni shifokorning kasbiy tilini rivojlantirishning asosiy bosqichlari, atamalarning o'ziga xosligi, tibbiy terminologiya asoslari va boshqalar bilan tanishtirish kerak. Boshqa fanlar bo'yicha talabalar o'zlariga tanish bo'lgan lotin ildizlariga asoslangan va lotincha so'z yasash qoidalariga muvofiq qurilgan ilmiy terminlarni osongina taniy oladilar va tushuna boshlaganlarida, ular lotin tilining o'z ta'limlari uchun foydaliligi va zarurligiga doimo ishonch hosil qiladilar.

Tibbiyot oliy o'quv yurtining asosiy vazifasi malakali mutaxassislar - shifokorlarni tayyorlashdir, buni esa maxsus atamalarni o'zlashtirmasdan tasavvur qilib bo'lmaydi. Terminologiya (lotincha terminus - chegara, chegara va yunoncha logia - fan) - bu bilim sohasida qo'llaniladigan nomlash tizimidagi ma'lum tushunchalarni bildiruvchi so'z yoki iboralar. Ilmiy tushuncha nazariy umumlashtirish natijasidir. "Ilmiy tushunchaning mohiyatini anglash deganda ma'lum tushunchaning (termining) boshqalar bilan aloqasi, uning ma'lum fan tushunchalari (terminlari) tizimidagi o'rni haqida bilimga ega bo'lish tushuniladi" (M.N.Chernyavskiy).

Bo'lajak shifokorlarning terminologik tayyorgarligi nafaqat terminologiyani tushunish, balki undan faol foydalanishning amaliy ko'nikmalarini ham o'z ichiga oladi.

Avvalo talabalarga lotin tilining jahon madaniyati tarixidagi o'rni, tilning o'z tarixi, o'rganish tarixi va hokazolarni ko'rsatish bilan birga, talabalarni bevosita qiziqtiradigan, ularning bilim olishga intilishlarini uyg'otadigan lahzalar Lotin tilini alohida ta'kidlash kerak. Bularga tilning go'zalligi, chuqur haqiqatlarni qisqa aforistik shaklda ifodalash kiradi. Muhim rag'batlantiruvchi omil - bu talabalarining o'sib borayotgan filologik bilimidir, bu boshqa tillarni o'rganishga boshqacha munosabatda bo'lishga imkon beradi.

¹ TDSI "Lotin tili va xorijiy tillar" kafedrasini mudiri, PhD, dotsent

² Katta o'qituvchi

³ Assistent

Lotin tili bilan doimiy ishlash ingliz, fransuz, nemis va boshqa tillarning lug'atini yanada mazmunli bilishga olib keladi. Ilgari noma'lum, chalkash va tushunarsiz so'zlar endi etimologik "shaffoflikka" ega bo'lib, birinchi duch kelgan so'zning ma'nosini taxmin qilish yoki oddiygina tushunish imkonini beradi. Bularning barchasi lotin tilini o'rganishda motivatsiyani oshirish uchun o'qituvchi tomonidan doimiy ravishda qayd etilishi kerak. Lotin tili grammatikasi oddiydan murakkabga bosqichma-bosqich kiritiladi. Lotin tili grammatikasi bilan ishlashning doimiy printsiplari lotin tilining grammatik kategoriyalarini rus va boshqa tillardagi tegishli hodisalar bilan qiyosiy tahlil qilish bo'lishi kerak. Har tomonlama foydali bo'lgan bu ish faqat mexanik xotira orqali emas, balki ongli ravishda lotin grammatikasi asoslarini o'zlashtirish imkonini beradi. Qolaversa, u eng zo'r til bo'lgan lotin tilidan boshlab rus va chet tillari haqidagi tushunchani boyitadi. Lotin tili grammatikasi bilan ishlashning doimiy printsiplari lotin tilining grammatik kategoriyalarini rus va boshqa tillardagi tegishli hodisalar bilan qiyosiy tahlil qilish bo'lishi kerak. Bo'lajak shifokorlarning terminologik tayyorgarligi nafaqat terminologiyani tushunish, balki undan faol foydalanishning amaliy ko'nikmalarini ham o'z ichiga oladi.

Lotin tili zamonaviy dunyoda muhim madaniy hodisa bo'lib qolmoqda. Bu "o'lik til"siz inson faoliyatining ko'plab sohalarini tasavvur qilib bo'lmaydi. Tibbiyotda lotin tili an'anaviy ravishda anatomik, klinik va farmatsevtik terminologiyada qo'llaniladi. Lotin tilini bilish dunyoning turli mamlakatlaridagi shifokorlarga bir-birlarini osongina tushunish imkonini beradi. Lotin tilini tibbiyotda qo'llashning uzoq an'analari butun dunyo shifokorlari va tibbiy ta'limni birlashtirish uchun birlashtiruvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Yaqinda tibbiy asarlarning aksariyati lotin tilida yozilgan [1.B-23]. Buyuk rus jarrohi N.I.Pirogov lotin tilida yozgan, I.P.Pavlov esa yoshlarga "Ad juventutem epistola" [2.B-181] ifodali xabarini yozgan. Va bugungi kunda ham bunday turdagi ilmiy ishlar nashr etilishi davom etmoqda. So'nggi uch yil davomida Moskva Davlat Universitetining Klassik filologiya kafedrasida butun dunyodan mashhur klassik filologlarning maqolalarini nashr etadigan "Novus Hermes" jurnali nashr etilmoqda.

Har qanday mamlakat shifokorlari qadimgi yunon va lotin tillarida paydo bo'lgan xalqaro, umumiy qabul qilingan atamalardan foydalanadilar. Ushbu atamalar universaldir va ularning millatidan qat'i nazar, mutaxassislar uchun tushunarli. Bunday atamalar-internatsionalizmlar tibbiyot fanining asosiy fondini tashkil qiladi. Eng qadimgi davrga epidemiya (epidemiya), bronx (bronx), gerpes (gerpes), karsinoma (karsinoma), amfizema (amfizema) kabi atamalar kiradi.

Lotin tili anatomiya va farmakologiyada alohida o'rin tutadi. Inson tanasining barcha a'zolari va qismlari lotincha nomlarga ega. Xuddi shu narsa dori nomlariga ham tegishli. Retseptlar uzoq vaqtdan beri lotin tilida va ma'lum qoidalarga muvofiq yozilgan, shuning uchun, masalan, Amerikada yozilgan retsept O'zbekistonda ham oson tushunilishi kerak.

Ko'pgina fan sohalarida, birinchi navbatda, botanika va zoologiyada terminologiya lotin yoki lotinlashgan yunoncha so'zlarga asoslanadi. Har bir hayvon yoki o'simlikning tegishli "standart" ilmiy nomi bor, bu turli mamlakatlar olimlariga dunyoning turli tillarida mutlaqo boshqacha nomlarga ega bo'lgan yovvoyi tabiatning ba'zi hodisalarini aniq va bir ma'noda belgilashga imkon beradi.

Shuning uchun ilmiy terminologiya xalqaro lug'at sohasiga tegishli bo'lib, asosan lotin tili va uning shakllari asosida qurilgan. Ushbu lug'at butun dunyo bo'ylab olimlari uchun bir xil darajada tushunarli bo'lishi kerak. Albatta, tibbiy yoki ilmiy atamalarning aksariyati texnikdir va shuning uchun kam odamga ma'lum. Lekin xalqaro lug'atda eng ko'p tarqalgan qatlam mavjud bo'lib, u asosan ijtimoiy yoki siyosiy ahamiyatga ega bo'lgan, hamma bilishi va tushunishi kerak bo'lgan eng keng tarqalgan so'zlardan iborat. Bunga lotin tilidan olingan (yoki uning shakllaridan foydalangan holda shakllangan) gumanizm, respublika, diktatura, forum, universitet, xalqaro, assotsiatsiya, abituriyent, assistent, dotsent, stajirovka, talaba, stipendiya, seminar, professor, ma'ruza, laborant va boshqalar [1,3,5,6]. Albatta, xalqaro lug'atning katta qismi yunon tilidan va asosiy zamonaviy tillardan olingan. Bundan tashqari, shuni yodda tutish kerakki, u faqat bunday lug'atni ishlatadigan tilda gapiradigan odamlar uchun haqiqatan ham xalqaro ahamiyatga ega. Asosiy zamonaviy tillarda, shu jumladan rus tilida, internatsionalizm lug'atning 10% ni tashkil qiladi. Olimlarning hisob-kitoblariga ko'ra, ingliz tilidagi eng keng tarqalgan 20 000 ta so'zdan 10 400 ga yaqini lotinchadir.

Ko'rinib turibdiki, xalqaro lug'atning eng muhim vazifalaridan biri, bir tomondan, bilim taraqqiyotiga yordam berish bo'lsa, ikkinchi tomondan, odamlarni yaxshiroq tushunishdir. Bu uning shubhasiz afzalliklarini belgilaydi.

Aytilganlarning barchasidan xulosa qilish mumkinki, lotin tilini o'rganish, bu boradagi bilimlarni yuqori darajada ushlab turish zamonaviy ta'limning o'ta dolzarb vazifasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Znamenskaya, S. V. Lotin tili tarixi va tibbiyot terminologiyasi. Lotin tilining umumiy madaniy ahamiyati / S.V.Znamenskaya, Z.V.Berko.- M.: FGOU "VUNMTS Roszdrav", 2007.- S. 20-23.
2. Xakimova, V.M. Lotin tilidan darsda kirish ma'ruzasining roli / V.M.Hakimova, I.B. Lermontov.- Ufa. RIO BashGU, 2004. - B.180-181.
3. Stolyarov, A. A. Lotin tili Yevropa madaniyati kontekstida.- M.: SGU, 1998. - S. 47-50.
4. Chernyavskiy, M.N. Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi asoslari. - M.: Tibbiyot, 2002. - S.16-22.
5. Podosinov, A.V. Lingva Latina. Lotin tili va qadimiy madaniyatga kirish / A.V.Podosinov, N.I.Shchaveleva.- M.: Flint, 1998. -S

